

कृषि उन्नती योजना - राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत 'वाणिज्यिक पिकांकरीता (कापूस व ऊस)' सन २०१५-१६ साठी अंतिम प्रशासकीय मान्यता प्रदान करणे तसेच एकूण ₹ २४३.२३ लाख निधी वितरीत करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : राकृवि ०२१५/प्र.क्र. १५/राकृवियो कक्ष

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक : ०८ मार्च, २०१६

वाचा:-

१. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे पत्र - No. २०-१/२०१२-NFSM (CA-V) दि. १०/०८/२०१५
२. वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र. अर्थसं-२०१५/प्र.क्र.८५/अर्थ-३ दि. १७/०८/२०१५
३. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे पत्र - F. No.CPS २-२१/२०१५-NFSM दि. ०६/०५/२०१५
४. कृषि व पदुम विभाग शासन निर्णय क्र. असुअ कक्ष-२०१४/प्र.क्र.१/राकृवियो कक्ष दि.१९/०५/२०१४
५. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे पत्र - No. २०-२७/२०१२-NFSM (CA-V) दि. २९/०५/२०१५
६. वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र. अर्थसं-२०१५/प्र.क्र.१११/अर्थ-३ दि. ३०/०६/२०१५
७. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे पत्र No. २-९/२०१५ - CU-IV दि. ०७/०७/२०१५
८. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे पत्र No. CPS 1-1/2015 - NFSM दि. ०९/०७/२०१५
९. वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र. संकीर्ण - २०१५/प्र.क्र.३४/कोषा.प्रशा-५ दि. २४/०७/२०१५
१०. कृषि व पदुम विभाग शासन निर्णय क्र. राकृवि ०५१५/प्र.क्र. ४५/राकृवियो कक्ष दि. १४/९/२०१५
११. वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र. पूरक - २०१५/प्र.क्र.१४०/अर्थसंकल्प-३, दि.०६/१०/२०१५
१२. वित्त मंत्रालय, भारत सरकार यांचे पत्र क्र. ३२/PSO/FS/२०१५ दि. २८/१०/२०१५
१३. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे पत्र No. २०-१/२०१२-NFSM (CA-V) दि. १२/११/२०१५
१४. कृषि व पदुम विभाग पत्र क्र. RKVY-०२१५/C.R.१५/RKVY Cell, दि.०५/०१/२०१६
१५. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे पत्र No. २-९/२०१५-CU-IV दि. १२/०१/२०१६
१६. कृषि संचालक (वि व प्र), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांचे दि.२८.०१.२०१६ रोजीचे पत्र

प्रस्तावना :-

सन २०१५-१६ पासून केंद्र शासनाने कृषि उन्नती योजनेच्या अंतर्गत राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान समाविष्ट केले असून सदर अभियान केंद्र व राज्याच्या ५०:५० अर्थसहाय्याने राबविण्याबाबत संदर्भाकित दि.१०/०८/२०१५ रोजीच्या पत्रान्वये निदेश दिले होते. त्यानुषंगाने, संदर्भाकित शासन निर्णयान्वये दि.१४/०९/२०१५ अन्वये राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत ऊस व कापूस या वाणिज्यिक पिकांकरीता अभियानाची केंद्र व राज्याच्या ५०:५० अर्थसहाय्याने राबविण्याबाबत अंतरीम प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्यात आली होती. त्याचप्रमाणे, सदर अभियानांतर्गत वाणिज्यिक पिकांच्या (कापूस, ऊस) मुळ मंजूर ₹ ६७८.२६ लाख (केंद्र - ₹ ३४८.२६ लाख व राज्य - ₹ ३३० लाख) रकमेच्या वार्षिक कृती आराखड्यापैकी केंद्र हिस्स्यापोटी पहिल्या हफत्यात प्राप्त एकूण ₹ २६५.७६ लाख निधीपैकी ₹ १४० लाख निधी संदर्भाकित दि. १४/०९/२०१५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये वितरीत करण्यात आला होता.

केंद्र शासनाने संदर्भांकित दि. १२/११/२०१५ रोजीच्या पत्राव्दारे राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान केंद्र व राज्य शासनाच्या ६०:४० अर्थसहाय्याच्या प्रमाणात राबविण्यास मान्यता दिली तथापि केंद्र हिस्सा म्हणून यापूर्वी जाहीर केलेल्या रकमेत प्रत्यक्ष वाढ मंजूर केलेली नाही. सदर पत्रातील वाणिज्यिक पिकांसाठी सुधारीत आरखडा सादर करण्याबाबत केंद्र शासनाने दिलेल्या निदेशानुसार वाणिज्यिक पिकांसाठी एकूण ₹४४१.०९ लाख निधीचा सुधारीत कृती आरखडा सादर केला होता व त्यास संदर्भाधिन दि.१२/०१/२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनाने मान्यता प्रदान केलेली आहे.

वाणिज्यिक पिकांकरीता यापूर्वी केंद्र हिस्साचा वितरीत ₹ १४० लाख निधी वजा जाता, सुधारीत मंजूर आरखड्यापैकी (₹४४१.०९ लाख) एकूण ₹३०१.०९ लाख निधी वितरण बाकी आहे. कृषि आयुक्तालयाच्या संदर्भाधिन दि.२८.०१.२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये वाणिज्यिक पिक (कापूस व ऊस) करीता ₹ २४३.२९९ लाख निधीची आवश्यकता असल्याचे नमूद करण्यात आले आहे. तथापि, सदर निधीपैकी ६०:४० प्रमाणानुसार केंद्र व राज्य हिस्साचे कमाल ₹ २४३.२३ लाख निधीचे वितरण करणे शक्य आहे.

त्यानुषंगाने, केंद्र व राज्य हिस्साच्या बदललेल्या ६०:४० प्रमाणानुसार राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत वाणिज्यिक पिकांकरीता (कापूस व ऊस) अभियानाची सुधारीत मंजूर ₹४४१.०९ लाख निधीच्या कृती आरखड्यानुसार अंमलबजावणी करण्यास अंतीम प्रशासकीय मान्यता निर्गमित करणे तसेच, अभियानांतर्गत सद्यस्थितीत वितरणास उपलब्ध असलेल्या केंद्र व राज्य हिस्साच्या एकूण ₹ २४३.२३ लाख निधीचे वितरण करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती, त्याबाबत शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :-

- सन २०१५-१६ मध्ये राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत वाणिज्यिक पिकांकरीता केंद्र व राज्याच्या ६०:४० आर्थिक सहभागासह एकूण ₹ ४४१.०९ लाख रकमेच्या कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यास शासनाची अंतिम प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे. सदर योजनेंतर्गत केंद्र व राज्य शासनाचा आर्थिक सहभाग पुढीलप्रमाणे राहील -

(₹ लाख)

अ.क्र.	राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत पिक	मंजूर निधी		
		केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा	एकूण
१	कापूस	१२०.०२	८०.०१	२००.०३
२	ऊस	१५१.९४*	८९.१२	२४१.०६
एकूण		२७१.९६	१६९.१३	४४१.०९

(*या निधीमध्ये राज्य हिस्साच्या ऊस पिकाकरीता मागील वर्षाच्या ₹ १८.२६ लाख प्रलंबित दायित्वाचा समावेश आहे.)

- सन २०१५-१६ करीता कृषि उन्नती योजना - राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानाच्या वाणिज्यिक पिकांतर्गत कापूस पिकाकरीता ₹ ७२.१७ लाख आणि ऊसाकरीता ₹ १७१.०६ लाख असे एकूण ₹ २४३.२३ लाख निधी (रुपये दोन कोटी त्रेचाळीस लाख तेवीस हजार फक्त) या शासन निर्णयान्वये आयुक्त (कृषि), पुणे, यांना अर्थसंकल्पिय वितरण प्रणालीद्वारे पिक निहाय व प्रवर्ग निहाय पुढीलप्रमाणे उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत -

कापूस:

(₹ लाख)

अ क्र	प्रवर्ग	यापूर्वी वितरीत निधी (केंद्र हिस्सा)	या शासन निर्णयान्वये ६०:४० प्रमाणानुसार वितरीत करण्यात येत असलेला निधी			वर्ष अखेर एकूण साध्य होणारे (६०:४० प्रमाणानुसार) निधी वितरण		
			केंद्र	राज्य	एकूण	केंद्र	राज्य	एकूण
१	२	३	४	५	६ (४+५)	७ (३+४)	८ (५)	९ (३+६)
१	सर्वसाधारण	५६.६३	१२.३८	४६.००८	५८.३८८	६९.०१	४६.००८	११५.०१८
२	अनु.जाती	७.१४	१.५६	५.८०१	७.३६१	८.७	५.८०१	१४.५०१
३	अनु. जमाती	६.२३	१.३६	५.०६१	६.४२१	७.५९	५.०६१	१२.६५१
	एकूण	७०.००	१५.३०	५६.८७	७२.१७	८५.३०	५६.८७	१४२.१७

ऊस:

(₹ लाख)

अ क्र	प्रवर्ग	यापूर्वी वितरीत निधी (केंद्र हिस्सा)	या शासन निर्णयान्वये ६०:४० प्रमाणानुसार वितरीत करण्यात येत असलेला निधी			वर्ष अखेर एकूण साध्य होणारे (६०:४० प्रमाणानुसार) निधी वितरण		
			केंद्र	राज्य	एकूण	केंद्र	राज्य	एकूण
		१	२	३	४	५ (२-१)	६	७
१	सर्वसाधारण	३८.३७	६९.५२९३८	७१.९३२९२	१४१.४६२३१	१०७.८९९४	७१.९३२९२	१७९.८३२३
	अनु.जाती	७.१४	६.६२७५४	९.१७८३६	१५.८०५८९	१३.७६७५४	९.१७८३५८	२२.९४५८९
	अनु. जमाती	६.२३	५.७८३०८	८.००८७२	१३.७९१८०	१२.०१३०८	८.००८७२	२०.०२१८
	एकूण	५१.७४	८१.९४	८९.१२	१७१.०६	१३३.६८	८९.१२	२२२.८०

३. राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत वाणिज्यीक पिकांतर्गत **कापूस** पिकाकरीता केंद्र व राज्य हिस्स्याचे मिळून एकूण ₹ ७२.१७ लाख (रुपये बाह्यात्तर लाख सतरा हजार फक्त) वितरीत करण्यात येत असून सन २०१५-१६ करिता सदर निधी पुढील लेखाशिर्षाखाली अर्थसंकल्पित केलेल्या तरतुदीतून खर्ची टाकावा.

मागणी क्रमांक डी-३

२४०१- पीक संवर्धन

(००) (१०८) वाणिज्यीक पिके

(०१) (०२) राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान- कापूस (केंद्र हिस्सा)

(१००% केंद्र पुरस्कृत योजना) (२४०१ २५४२) (योजनांतर्गत) (दत्तमत)

३३, अर्थसहाय्य

४. राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत वाणिज्यिक पिकांतर्गत **ऊस** पिकाकरीता केंद्र व राज्य हिस्स्याचे मिळून एकूण ₹ १७१.०६ लाख (रुपये एक कोटी एकाहत्तर लाख सहा हजार फक्त) वितरीत करण्यात येत असून सदर निधी सन २०१५-१६ करिता पुढील लेखाशिर्षाखाली अर्थसंकल्पित केलेल्या तरतुदीतून खर्ची टाकावा.

मागणी क्रमांक डी-३

२४०१- पीक संवर्धन

(००) (१०८) वाणिज्यिक पिके

(०२) (०८) राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान- ऊस (केंद्र हिस्सा)

(१००% केंद्र पुरस्कृत योजना) (२४०१ ४०५१) (योजनांतर्गत) (दत्तमत)

३३, अर्थसहाय्य

५. या शासन निर्णयान्वये राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत वाणिज्यिक पिकांकरीता (ऊस व कापूस) उपलब्ध करून देण्यात येणाऱ्या ₹ २४३.२३ लाख रक्कमेचे जिल्हा निहाय/ कार्यालय निहाय वाटप करण्याकरीता संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांना प्राधिकृत करण्यात येत असून त्यांनी अभियानांतर्गत जिल्हा निहाय वाटप करावयाचा निधी अर्थसंकल्पीय वितरण प्रणालीद्वारे विभागीय कृषि सह संचालकांमार्फत वितरीत करावा.
६. या शासन निर्णयान्वये उपलब्ध करून देण्यात येत असलेल्या ₹ २४३.२३ लाख निधीचे विविध कार्यालयांच्या स्तरावर कोषागारातून आहरण व वितरणाकरिता खालील अधिका-यांना त्या-त्या स्तरावर नियंत्रण अधिकारी आणि आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे-

अ.क्र.	कार्यालय	नियंत्रण अधिकारी	आहरण व संवितरण अधिकारी
१.	कृषि आयुक्तालय	संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, पुणे	सहायक संचालक (लेखा-१), कृषि आयुक्तालय, पुणे
२.	विभागीय सह संचालक (कृषि)	विभागीय सह संचालक (कृषि)	संबंधित विभागीय सह संचालक (कृषि) यांच्या कार्यालयातील लेखा अधिकारी
३.	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांच्या कार्यालयातील लेखा अधिकारी
४.	तालुका कृषि अधिकारी	तालुका कृषि अधिकारी	तालुका कृषि अधिकारी

७. केंद्रीय कृषि मंत्रालयाने राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत राज्य शासनास सन २०१५-१६ करिता संदर्भांकित दि. ६ मे, २०१५ रोजीच्या पत्रान्वये दिलेल्या प्रशासकीय मान्यतेनुसार, तसेच चालू वर्षी अभियानाकरीता मंजूर केलेल्या सुधारीत कृति आराखड्यानुसार आणि वेळोवेळी केंद्रीय कृषि मंत्रालयाने दिलेल्या दिशानिर्देशानुसार सदर अभियानाची अंमलबजावणी करणे बंधनकारक राहिल, याबाबत संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी राज्यस्तरावरून अभियानाचे संनियंत्रण करावे, त्याचप्रमाणे अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणी व संनियंत्रणाकरीता वेळोवेळी अधिनस्त कार्यालयांना निदेशित करावे.

८. राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत विविध घटकांतर्गत लाभार्थी शेतकरी निवडतेवेळी अल्प व अत्यल्प भू-धारक शेतकऱ्यांना वा सदर शेतकऱ्यांच्या गटांना प्राधान्य देण्यात यावे, त्याचप्रमाणे केंद्र शासनाने संदर्भांकित दि. १/०७/२०१५ रोजीच्या पत्रान्वये अभियानांतर्गत ज्या घटकांखाली थेट लाभार्थ्यांच्या खाती अनुदान जमा करण्याचे (Direct Benefit Transfer) निदेशीत केले आहे त्या घटकांची चालू वर्षी केंद्र शासनाच्या निदेशानुसार अंमलबजावणी करण्यात यावी.
९. संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी/तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी अभियानाकरीता लाभार्थ्यांची निवड करून अभियानांतर्गत समाविष्ट कार्यक्रम राबविण्याच्या दृष्टीने लाभार्थ्यांची यादी तालुका स्तरावर संकलित करावी. सदर यादीमध्ये शेतकऱ्याचे नांव, गांव, सर्वे/गट क्रमांक या बाबींसह, मोबाईल/दुरध्वनी क्रमांक, बँक खाते क्रमांक, आधार क्रमांक इ. पैकी किमान एका बाबीची माहिती संकलित करण्यात यावी. त्याचप्रमाणे अभियानांतर्गत निवडण्यात आलेल्या लाभार्थ्यांची यादी निधी प्राप्त झाल्यापासून १५ दिवसांमध्ये कृषि विभागाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांची राहिल.
१०. सदर लाभार्थ्यांच्या यादीनुसार सर्व लाभार्थी शेतकऱ्यांच्या शेतावर हाती घेण्यात आलेल्या कार्यक्रमाची प्रत्यक्ष तपासणी त्या-त्या गावातील कृषि सहायकांनी करावयाची असून, त्यांनी आपला अहवाल तालुका कृषि अधिकाऱ्यांमार्फत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांना सादर करावयाचा आहे. त्याचप्रमाणे, कृषि सहायकांचे अहवाल प्राप्त होताच सदर कार्यक्रमांतर्गत राबविण्यात आलेल्या कामांच्या पर्यवेक्षीय तपासणीचे उचित प्रमाण संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी मार्गदर्शक सूचनेमध्ये विहित करावे.
११. या शासन निर्णयान्वये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या निधीचा तात्काळ विनियोग करण्यात यावा तसेच निधी विनियोगाच्या अनुषंगाने संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी वेळोवेळी उपयोगिता प्रमाणपत्र शासनास सादर करावे. सदर उपयोगिता प्रमाणपत्राच्या आधारे अपर मुख्य सचिव (कृषि) यांच्या स्वाक्षरीने सदर निधीचे उपयोगिता प्रमाणपत्र केंद्र शासनास निर्गमित करण्यात येईल.
१२. वित्त विभागाच्या दि.१७ एप्रिल, २०१५, दि. २४ जुलै, २०१५ व दि.०६ ऑक्टोबर, २०१५ रोजीच्या शासन परिपत्रकातील अटींची पूर्तता करून तसेच वित्त विभागाच्या या परिपत्रकांन्वये विभागास प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारानुसार हा शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०३०८१२१६१६३०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(श्रीकांत चं. आंडगे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति:-

१. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई

२. अपर मुख्य सचिव (कृषि व पणन), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३. अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
६. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला.
७. संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, साखर संकुल, शिवाजीनगर, पुणे.
८. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
९. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
१०. महालेखाकार (स्थानिक निकाय लेखा परिक्षा व लेखा), मुंबई.
११. महालेखापाल (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर
१२. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर
१३. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य
१४. सहायक संचालक (लेखा-१), कृषि आयुक्तालय, पुणे
१५. वित्त विभाग (कार्या. व्यय-१ / अर्थसंकल्प - १३), मंत्रालय, मुंबई
१६. मा. मंत्री (कृषि) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
१७. मा. राज्य मंत्री (कृषि) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
१८. निवड नस्ती.